

גבולות היחידה: פרק י"ב פסוקים ט"ז-ט"ז**נושא היחידה: עונשה של מרים ותפילת משה****מספר שיעורים: 1 (על פי המתווה)****כתב: עידן מגור****כללי:**

לאחר שמרים ואהרון דיברו לשון הרע על משה, הקב"ה גוער בהם ומעמיד אותם על טעותם. נלמד מה אירע למרים בעקבות חטאה.

על מעשה זה כתוב בספר דברים: **'זכור אל תשכח את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים'**, והוא אחד מהדברים שעלינו לזכור לדורות (מהסיבות שנלמד בשיעור).

נלמד גם על תפילת משה המיוחדת, ועל הכבוד שעשו עם ישראל למרים, כשהמתינו לה עד שנרפאה מצרעתה.

הערה: בשיעור זה, ישנה כמות גדולה יחסית של מסרים פרקטיים שאפשר להעביר לתלמידים ולהרחיב בהם, ולכן על פי שיקול דעת המורה, ייתכן שיהיה צורך ביותר משיעור אחד כדי ללבוש נושאים אלו עם התלמידים.

פתיחה: (זוהי פתיחת השיעור של המורה)**חומרת איסור לשון הרע**

המורה ייקח חפץ (כדאי לא להדגים על אנשים חלילה) מסוים, ויבקש מתלמיד לומר עליו שלושה דברים שליליים. לאחר מכן, יבקש מתלמיד אחר לבוא ולהשתמש בחפץ זה, ויבקש ממנו לומר כיצד הרגיש בזמן שהשתמש בחפץ הזה לאחר הדברים שנאמרו עליו (ראו עוד **באמצעי המחשה**).

הצעה ב': המורה יבחר שני תלמידים. תלמיד אחד ישתמש בחפץ לאחר שנאמרו עליו דברים חיוביים, והשני ישתמש בו לאחר שנאמרו עליו דברים שליליים, וכל אחד מהם יספר איך הרגיש.

המורה יסביר לתלמידים, שכאשר מדברים או שומעים דברים שליליים על אדם, מרגישים אוטומטית ריחוק וסלידה ממנו - לפעמים אפילו על לא עוול בכפו. לכן עוון לשון הרע הוא חמור מאוד, והחוטא בו לוקה בצרעת.

לימוד הפסוקים:

כדאי לערוך תקציר על דברי מרים ועל תגובתו של הקב"ה.

מרים דיברה על משה, אומנם במטרה לסייע לאשתו צפורה, אך בפועל, היו דבריה לשון הרע על משה. ה' כעס על מרים וגער בה, ולימד אותה על מעלת נבואתו של משה ועל הקשר שלו אל הקב"ה.

המורה יקרא את הפסוק הבא

פסוק ט': וַיַּחַר-אַף ה' בָּם, וַיִּלְךְ.

לאחר שהודיע להם הקב"ה במה הם חטאו אזי הוא כעס עליהם. **מכאן לומדים, שאדם לא יכעס על חברו, עד שיוודיע לו על מה הוא כועס עליו.**

המורה יקרא לאחד התלמידים (כדאי לתאם את זה מראש אתו, כדי שהוא לא ייפגע), ויאמר לו: "אני מאוד מאוכזב ממך... לא מתאים לך וכו'", ולא יאמר לו על מה.

התלמיד ינסה לחשוב על מה המורה כועס עליו, והמורה יאמר לו: 'אתה יודע כבר לבד'... אחר כך ניתן לתלמיד לספר כיצד הוא הרגיש ומה חשב בעקבות זאת.

שאלה לתלמידים: מדוע כדאי להודיע לחבר על מה כועסים עליו? מדוע שלא ניתן לו לנחש לבד? (לאחר תשובות התלמידים, המורה יסביר שלא תמיד האדם חושב שעשה משהו לא טוב, ולא תמיד הוא שם לב. וכך הוא לא יודע מה לתקן וכיצד לפייס את חברו.)

עונשה של מרים:

פסוק י': וְהֵעֲנֹן, סָר מַעַל הָאֹהֶל, וְהִנֵּה מְרִים, מְצַרְעַת כְּשֶׁלֶג; וַיִּפֹּן אֶהָרֹן אֶל-מְרִים, וְהִנֵּה מְצַרְעַת.

כאן רואים את עונשה של מרים, שלקתה בצרעת בעקבות דבריה על משה.

חומרת איסור לשון הרע היא גדולה (כמו שראינו בפתיחה לשיעור), עד כדי כך שיש ציווי לזכור תמיד את מעשה מרים (נרחיב על כך בסיכום).

המורה ישאל את התלמידים: מדוע המספר לשון הרע לוקה בצרעת?

נזכיר שלמדנו בפרשת 'מצורע', שהנגעים באים בגלל עוון לשון הרע, כי האדם המספר לשון הרע, גורם לשנאה, ריחוק והפרדה בין אנשים, ולכן הוא עצמו יורחק ממגע עם אנשים ויצא מחוץ למחנה.

תגובת אהרון:

פסוק י"א: וַיֹּאמֶר אֶהָרֹן, אֶל-מֹשֶׁה: בִּי אֲדֹנָי--אֶל-נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ חֲטָאת, אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ.

פסוק י"ב: אֶל-נָא תְהִי, כְּמַת, אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֹם אֱמוֹ, וַיֹּאכַל חֲצִי בְּשָׂרוֹ.

כשההרון רואה את מרים מצורעת, הוא מיד מתחרט ["אשר נואלנו (עשינו מעשה אווילי, מעשה טיפשי ולא חכם) ואשר חטאנו"], ומבקש ממשה שיתפלל עליה. **כאן רואים את גדולתו של אהרון, שמזדרז להודות בטעות ולבקש רחמים על אחותו.**

נוסיף ונסביר, שהמצורע נחשב למת (על פי רש"י), והוא גם מטמא באותה דרגה כמו מת. ולכן אהרון אומר: 'אל נא תהי כמת'.

תפילת משה:

המורה יקרא את הפסוק:

פסוק י"ג: וַיִּצְעַק מֹשֶׁה, אֶל-יְהוָה לֵאמֹר: אֵל, נָא רַפָּא נָא לָהּ.

כל התלמידים יחזרו על המילים: "א-ל נא רפא נא לה" (אפשר בצעקה, ובכוונה גדולה לבקש באמת שמרים תתפא).

משה לא כועס ולא שומר טינה על כך שדיברו עליו לשון הרע, אלא מתפלל מיד לה' שירפא את מרים.

אומנם תפילת משה קצרה, אך אפשר ללמוד ממנה כמה דברים חשובים:

א. דבר ראשון - משה אומר קצת תחנונים. מכאן לומדים שאדם שבא לבקש משהו, קודם

יאמר כמה דברי תחנונים (כמו 'בבקשה' וכדו'), ואח"כ יבקש. (ראו באמצעי המחשה).

ב. משה רבינו קיצר מאוד בתפילה! מדוע? רש"י שואל זאת, ועונה שתי תשובות:

1. שלא יאמרו: 'אחותו נמצאת בצרה, והוא מאריך בתפילה'.

2. שלא יאמרו: 'בשביל אחותו יש לו זמן להאריך בתפילה, אבל בשבילנו לא!'

מכאן אנו רואים מהי אחריותו של מנהיג, שצריך לקחת בחשבון מה יאמרו כל סוגי האנשים על מעשיו.

לצורך המחשה, אפשר לבחור תלמיד אחד שיתעטף בטלית ויתפלל ליד הקיר. שני תלמידים נוספים יעמדו לידו. אחד יגיד: 'אחותו נמצאת במצב קשה, למה הוא מאריך כל כך בתפילה? שילך לבקר אותה ולעזור לה', והשני יאמר: 'על אחותו יש לו זמן להתפלל, אבל עלינו לא ממש'.

תגובת הקב"ה לתפילתו של משה:

פסוק י"ד: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה, וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק בְּפָנֶיהָ-- הֲלֹא תִכְלֵם, שְׁבַעַת יָמִים; תִּסְגַּר שְׁבַעַת יָמִים, מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וְאַחַר, תֵּאָסֵף.

הקב"ה אומר למשה, שמכיוון שמרים דיברה לשון הרע וקיבלה נזיפה מאת ה', הרי אם אביה היה נוזף בה, היא הייתה צריכה להתבייש שבעה ימים, אז גם כאן (אפילו שזה יותר חמור, כי זה בכל זאת הקב"ה בעצמו) תהיה בהסגר שבעה ימים¹ מחוץ למחנה, ואחר כך תחזור למחנה.

הכרת הטוב!

פסוק ט"ו: וַתִּסְגַּר מִרְיָם מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, שְׁבַעַת יָמִים; וְהָעַם לֹא נָסַע, עַד-הָאָסֵף מִרְיָם.

¹ העשרה למורה: יש לציין שמצורע רגיל נמצא מחוץ למחנה שבעה ימי טומאה, ואח"כ צריך עוד שבעה ימים כדי לטהר את עצמו, ואילו כאן מרים עדיין לא נטמאה, אלא רק סגרו אותה מחוץ למחנה כדין 'מצורע מוסגר', ואח"כ הקב"ה ריפא אותה, ולכן היא לא נזקקה לכל תהליך הטהרה האמור בפרשת מצורע, אלא הכל היה ע"פ ה' (אור החיים, נצי"ב). לדעות אחרות, היא אכן הייתה בגדר מצורעת, אבל קיבלה 'הנחה' ע"פ ה' (מבט למורה, אתר מורשה).

כולם מחכים למרים, ולא נוסעים לשום מקום במשך שבעה ימים! (יש לציין שכולם כבר חיכו להיכנס לארץ כל רגע. זה היה לפני חטא המרגלים ומי מריבה).

נפנה את תשומת לב התלמידים לדברי רש"י: שהקב"ה חלק כבוד למרים על זה שבזמן שהושלך משה ליאור, היא התעכבה לראות מה יהיה אתו וכיצד ניתן להצילו! לכן ה' וכל העם חלקו את הכבוד הזה למרים הנביאה.

המורה יקרא את הפסוק הבא:

ט"ז ואחר נסעו העם, מחצרות; ויחנו, במדבר פארן.

לאחר שמרים חזרה למחנה, כולם המשיכו במסע והגיעו למדבר פארן, וכאן מתרחשת דרמה שתשפיע מאוד על חיי העם במדבר. ועל כך בפרשה הבאה!

הצעות להמחשה:

• פתיחת השיעור:

יש לבחור חפץ מסוים - אפשרי גם מאכל - ולומר לאחד התלמידים שיאמר עליו שלושה דברים שליליים. לאחר מכן, יש לבקש מתלמיד אחר להשתמש בחפץ זה (או לאכול את הסוכרייה הזו), ולבקש ממנו לומר כיצד הוא מרגיש עם זה. יש להסביר לתלמידים שמילים יכולות להזיק וגם להרוג, וגם להפך - אפשר להחיות אדם עם מילים (ראו בהרחבות - סיפור הבעש"ט עם תלמידיו).

• לומר קודם דברי ריצי ובקשה:

כאן כדאי להדגים כיצד מבקשים 'בבקשה' מאדם חשוב. אחד התלמידים יתחפש לשר האוצר (לדוגמה), והמורה יבוא ויבקש: 'הי אדוני.. אני צריך שתיתן לי תקציב לכך וכך..'. אחר כך המורה ישאל את התלמידים: 'האם ככה מבקשים?' האם השר ייענה לבקשתי? לאחר תשובות בתלמידים, המורה ישאל אותם, איך לדעתם צריך לבקש, וייתן לאחד התלמידים לבוא לבקש באופן הראוי. (ניתן להזכיר גם את מבנה תפילת שמונה עשרה, שבה קודם אומרים דברי שבח וכו', ואח"כ מבקשים בקשות).

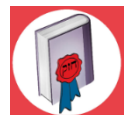
מסרים והפנמה:

1. הכועס על חברו, צריך להודיע לו על מה הוא כועס - כמו שלמדנו, שהקב"ה אמר למרים ואהרון מה היה חטאם, ורק לאחר מכן כתוב: 'ויחר אף ה' בס'.
2. להודות בטעויות - למדנו על גדולת אהרון, שמזדרז להודות בטעותו ולבקש רחמים על אחותו.
3. לא לשמור טינה - משה לא כועס על אהרון ומרים, אלא אפילו מתפלל עליהם לפני ה'.
4. אחריותו של מנהיג - כתוב על המנהיג שצריך להיות 'איש רוח'. הכוונה היא שהוא יכול להנהיג אנשים עם דעות שונות (ללכת כנגד רוחו של כל אחד ואחד). ואכן למדנו שמשה התפלל תפילה קצרה, כדי שלא יחשבו עליו דברים לא נכונים (כמו שלמדנו בהרחבה).

סיכום:

את מעשה מרים ועונשה - יש ציווי לזכור לדורות, כמו שכתוב בספר דברים:

"זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים". זכירה זו היא חלק ממשש זכירות שעלינו לזכור בכל יום!

שאלה: מדוע צריך לזכור דווקא את מעשה מרים? הרי היו עוד מקרים של מספרי לשון הרע?

הרמב"ם מסביר שאפילו שמרים הייתה אחותו הגדולה של משה והיא גידלה אותו, וגם עכשיו היא לא רצתה לספר בגנותו והייתה לה כוונה טובה, בכל זאת היא נענשה. קל וחומר לאדם שמתכוון לדבר בגנות חברו (ראו בהרחבות).

כדאי לספר לתלמידים על הספר 'חפץ חיים' ועל דבריו בעניין חומרת איסור לשון הרע (ראו בהרחבות)

הרחבות:

1. **סיפור הבעש"ט ותלמידיו:** בבית הכנסת במז'יבוז', עיר מגוריו של רבי ישראל הבעל

שם טוב, פרצה מריבה בין שני מתפללים. בעיצומה של המריבה, צעק אחד מהם על השני: "הייתי קורע אותך כדג!"

הבעל שם טוב נכח במקום ושמע את חילופי הדברים. הוא ביקש מתלמידיו להושיט ידיים זה לזה ולעמוד לידו בעיניים עצומות, כשהוא עצמו מניח את שתי ידיו הקדושות על כתפי שני התלמידים שעמדו לידו.

לפתע החלו התלמידים לזעוק בחרדה: הם ראו למול עיניהם כיצד הצועק אכן קורע כדג את חברו!

רואים מכאן שגם למילים יש משמעות גדולה!

2. **דברי הרמב"ם בנוגע לשאלה, מדוע צריך לזכור את מעשה מרים (הלכות טומאת צרעת**

ט"ז י'): "ועל עניין זה מזהיר בתורה ואומר: 'השמר בנגע הצרעת, זכור את אשר עשה ה' אלוקיך למרים בדרך'. הרי הוא אומר: התבוננו מה אירע למרים הנביאה, שדיברה באחיה - שהיתה גדולה ממנו בשנים, וגידלתו על ברכיה, וסכנה בעצמה להצילו מן הים, והיא לא דיברה בגנותו, אלא טעתה שהשוותו (השוותה אותו) לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו, שנאמר: 'והאיש משה ענו מאד', ואף על פי כן מיד נענשה בצרעת".

3. **קטע מהספר 'חפץ חיים' של רבי ישראל מאיר הכהן מראדין:**

- א. אסור לספר לשון הרע גם על דברי אמת (סיפור שקר נקרא מוציא שם רע).
- ב. בדיבור לשון הרע עוברים על מספר רב של מצוות לא תעשה (ראו בפתיחה).
- ג. אנשים המורגלים בדיבור לשון הרע, נקראים 'בעלי לשון הרע'.
- ד. על שלש עברות נפרעים מן האדם בעולם הזה ואין לו חלק לעולם הבא, ואלו הן: עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים – ולשון הרע כנגד כולן.

אפשר להרחיב עוד על אודות דמותו של החפץ חיים. [ניתן להיעזר באתר דעת.](#)